

F A J A Ť U K A

Časopis Spolku Slovákov z Bulharska
Kultúrno – spoločenský štvrťročník

Ročník IV.

September 2022

3/2022

ISSN 2644-593X

ÚVODNÉ SLOVO	3
ROZHOVOR	
Rozhovor s Denicou Sekuličkou	4
ZO ŽIVOTA SPOLKU	
Jubilanti/Oslávenci	6
Z farmy až na divokú vodu (Adrika Reptová)	6
Natáčanie videoklipu	8
Boli sme	10
Knižné novinky	11
Z našej úrody	12
TÉMA	
Čo sú to salaše a čo dolnozemske salaše (Ján Botik)	13
SPOMIENKY	
Spomienky Oľgy Lopašovskej z Vojvodova.....	17
Z TVORBY NAŠICH KRAJANOV	
Ľudová próza Slovákov z Bulharska (Viera Gašparíková).....	21
NAŠI NAJMENŠÍ KRAJANIA	
Chytráčik	22
ZO ŽIVOTA INÝCH SPOLKOV	
Juraj Kubánka (Ján Špringel')	24
TRADIČNÉ RECEPTY	
Jachnia so špenátom	27

Časopis Spolku Slovákov z Bulharska / Vychádza štvrťročne / Redakcia si vyhradzuje právo krátenia a úpravy príspevkov / Neobjednané rukopisy nevraciamy / Príspevky prijímame v elektronickej podobe / Uverejnením príspevku v časopise dáva autor redakcii súhlas na jeho uverejnenie

Šéfredaktor: Katarína Koňariková
 Redakčná rada: Martin Mikuláš, Zuzana Trunnerová, Darina Voleková, Adriana Reptová, Martin Štrbka
 Jazyková korektúra: Darina Voleková
 Grafická úprava: Anna Koláriková
 Ilustrácie: Štefan Jančík
 Adresa redakcie: Radničné námestie 9, 821 05 Bratislava
 e-mail: redakcia.fajauka@gmail.com
 Internet: www.ssb.sk
 ISSN: 2644-593X

Časopis finančne podporil
 Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Fotka na prednej strane obálky: Z natáčania video klipu na farme Etelka, jún 2022

Milí krajanovia,

čas rýchlo beží a ja sa vám opäť prihovám prostredníctvom jesenného čísla Fajauky. Verím, že ste mali krásne leto a úspešný štart do nového školského či pracovného roku. Teším sa, že sa opäť uvidíme na podujatiach, ktoré sme pre vás pripravili - vyrezávanie Svetlonosov, posedenie pri husacine, Mikulášske posedenie a návšteva divadelných predstavení pre dospelých i deti.

Počas leta sme pracovali na videoklipech k pesničkám Štiri húske biele; Volári, volári a Dobre mi je, dobre. Videoklipy sú dostupné na našej internetovej televízii Pod tornácom v relácii Poviedačky a od 27. septembra aj na TV Folklorika. Aby sme našu kultúru, kultúru našich starých rodičov čo najviac rozšírili medzi širšiu verejnosť, snažíme sa vystupovať v televíznych reláciách a rádiách. V neposlednom rade uverejňujeme články a krátke reportáže, o ktorých vás informujeme. Všetky príspevky môžete nájsť na našej stránke www.ssb.sk

1. septembra sme mali tú česť zúčastniť sa v Gornej Mitropoliji slovanských slávností, na ktorých sa zrekonštruoval priebeh slovenskej svadby. Viac o tomto výnimočnom dni sa dočítate v zimnej Fajauke. Chcem ale na tomto mieste poďakovať starostke Atanaske Vasileve a všetkým, ktorí sa zúčastnili na organizácii. Bol to skutočne výnimočný zážitok. Opäť sme navštívili budovu bývalej Slovenskej školy a mali sme možnosť pozrieť sa aj do podkrovia, kde sa voľakedy nachádzal byt pre učiteľov. Zostrih z tohto dňa si budete môcť pozrieť na našej televízii Pod tornácom.

Čaká nás ešte veľa projektov, ktoré sú zatiaľ vo forme nápadov. Mnohé závisia od finančnej podpory a mnohé od túžby ich uskutočniť. Každá udalosť, podujatie či stretnutie, na ktorom sa zúčastníme, nás inšpiruje k novým a odvážnejším myšlienkam. Nezabúdame pritom na ciele nášho Spolku, a to zachovávanie tradícií a zvykov našich predkov a samozrejme v neposlednom rade prehlbovanie povedomia i poznania z vedecko-výskumnej stránky.

Milí krajanovia, dúfam, že sa vám aj toto číslo Fajauky bude páčiť a nájdete si v ňom zaujímavý článok. Budem rada, ak sa zapojíte do tvorby časopisu a napíšete nám vaše nápady, prípadne zašlete príspevky na mailovú adresu, alebo na adresu Spolku. Časopis patrí vám všetkým a každá vzácna spomienka či uverejnený odborný článok má nesmiernu hodnotu pre ďalšie generácie. Radi by sme rubriku "Zo života Spolku" obohatili o záhradkárске rady o pestovaní ovocia, zeleniny, kvetov, či strihanie stromov. Napíšte nám a pošlite fotky.

Prajem vám krásne jesenné dni a teším sa na osobné stretnutia!

Ing. Katarína Koňariková, PhD.
predsedníčka Spolku Slovákov z Bulharska

Rozhovor s Denicou Sekuličkovou

Predsedníčkou Bulharského kultúrneho zväzu na Slovensku

"Pochádzam zo Sofie, ale doma sa cítim aj na Slovensku."

Denica, ste Bulharska žijúca na Slovensku. Aký je váš príbeh? Ako ste sa dostali na Slovensko?

Na Slovensko som prišla s mojimi rodičmi, keď som bola druháčka na základnej škole v roku 1991. Môj otec pracoval pre jednu bulharskú spoločnosť, ktorá ho sem poslala pracovne. Pôvodný plán bol ostať na rok – dva a už sme tu vyše tridsať rokov.

Pamätám si, ako som sa v Dúbravke hrávala s kamarátmi na „klubovne“. Pod schody sme si nanosili staré kartóny a stavali z nich domčeky. Nazývali sme ich klubovne. Tiež si pamätám, že som mala strašný problém naučiť sa „h“ a „ch“. Hovorila som „hleba“ namiesto chleba. Mala som problém so slovenských jazykom, je fakt ťažký.

Aký je rozdiel medzi životom na Slovensku a v Bulharsku?

Je ťažké to zmestiť do pár viet. Keďže život nie je len krajina v ktorej žijeme, ale sú to ľudia, je to mentalita, je to jedlo, počasie... Ako dieťa som veľký rozdiel nepocítovala, ale čím viac starnem, tým viac rozdielov vidím a cítim. Život na Slovensku je o dosť ľahší kľudnejší, niekedy by

som povedala, že až príliš kľudný. Bulharské srdce, mám pocit, že bije rýchlejším tempom.

Napriek tomu, že som už toľké roky na Slovensku, mám bulharské srdce a čím ďalej, tým viac mi Bulharsko začína chýbať. V Bulharsku hovoríme: *„Камъкът си тежи на мястото“* (Každý kohút je na svojom smetisku

pánom). Tak uvidíme...

Čo ste vyštudovali? Čomu sa venujete v súčasnosti? Aká je vaša profesijná cesta?

Vyštudovala som strojarinu a cestovný ruch. V cestovnom ruchu som pôsobila dlhé roky. Môj otec mal cestovnú kanceláriu. Pracovala som pre neho, ako aj pre niekoľko ďalších slovenských cestovných kancelárií.

Mala som podnik v centre Bratislavy, Ginger cafe gallery, osem rokov, kde sa stretávalo veľa Bulharov žijúcich na Slovensku. Tak som sa vlastne dostala aj k postu predsedníčky Bulharského kultúrneho zväzu.

na prostriedky z Fondu na podporu kultúry národnostných menšín. Naše aktivity sa odvíjajú od toho, akú dotáciu v daný rok dostaneme. Snažíme sa byť aktívni a aktuálni. Tento rok tomu bolo 50 rokov, odkedy naša organizácia vydáva štvrťročník pre bulharskú menšinu, časopis Sanárodnik. Organizujem koncerty v rôznych žánroch (folklór, estrada, pop), bulharské divadelné predstavenia, projekcie a preklad bulharských filmov, tvorivé dielne pre deti a dospelých... Snažíme sa robiť podujatia,

Porozprávajte nám niečo o vašom súkromnom živote.

Môj partner je Bulhar, ale zoznámili sme sa tu, na Slovensku. Máme dve deti, chlapca a dievča. Pracuje pre jednu francúzsku spoločnosť vo Viedni, ktorá sa venuje rozvodu elektrickej energie.

ktoré sú pre širokú bulharskú verejnosť, ako aj pre našich slovenských priateľov, priaznivcov bulharskej kultúry na Slovensku.

- Katka -

Ste predsedníčkou Bulharského kultúrneho zväzu na Slovensku. Povedzte nám o jeho súčasných aktivitách.

Áno, už šiesty rok som predsedníčka BKZ. My sme nezisková organizácia, ktorá sa spolieha len

ZO ŽIVOTA SPOLKU JUBILANTI / OSLÁVENCI

V mene Spolku Slovákov z Bulharska

prajeme všetko najlepšie !

Jarmila Bajzová	7. 8. 1953
Anna Barčáková	5. 8. 1950
Štefan Botík	17. 7. 1943
Milan Červenák	2. 7. 1955
Mária Červenáková	20. 9. 1932
Pavel Černoš	17. 8. 1936
Ondrej Ďuriš	29. 7. 1947
Ondrej Ferkov	19. 8. 1938
Zuzana Frgelcová	15. 7. 1948
Anna Hekelová	24. 8. 1933
Pavol Holík	24. 9. 1940
Marián Jančík	9. 8. 1968
Milan Jančík	30. 9. 1943
Pavel Kolárik	9. 8. 1951
Miroslav Kolárik	20. 9. 1955

Anna Koláriková	25. 7. 1954
Mária Kubovičová	11. 9. 1965
Žofia Mahovská	22. 9. 1937
Mária Marečková	8. 8. 1948
Zdeňek Markuš	22. 9. 1963
Mária Melichová	7. 9. 1955
Lýdia Mičudová	15. 9. 1940
Zuzana Mrenicová rod. Mičková	10. 9. 1923
Emília Nováková	27. 8. 1944
Anna Opletalová	11. 7. 1939
Monika Porjesová	12. 8. 1969

Anna Puškárová	28. 8. 1950
Žofia Samporová	21. 8. 1938
Ondrej Sýkora	29. 8. 1951
Peter Ševčík	4. 9. 1948
Anna Šimilovičová	13. 8. 1939
Ondrej Šproch	13. 9. 1933
Martin Štrbka	24. 9. 1980
Ladislav Tomčík	29. 9. 1950
Anna Tutičová	25. 8. 1954
Mária Turanská	21. 9. 1935
Mária Vlková	8. 9. 1951
Žofia Začková	5. 7. 1937

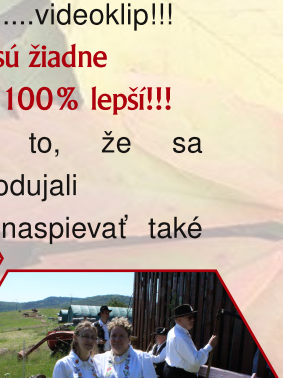

Z farmy až na divokú vodu

Každý, kto ide z Jablonice až do Myjavy, prechádza nádherným krajom.

Cesta vedie takmer lesom, nič pre vodiča začiatočníka. Prvé väčšie mestečko na tejto trase je Brezová pod Bradlom. Každý z nás pozná toto miesto. A to hneď z dvoch dôvodov. Prvé - je to pietne miesto,

Mohyla M.R. Štefánika na Bradle. Turisti radi navštevujú toto

jedinečné miesto. Či sú to oficiálne slávnosti, alebo len tak, s ďalekohľadom v ruke, pokochať sa okolitou prekrásnou prírodou. A druhý dôvod majú všetci, ktorí milujú filmy s nesmrteľným Jozefom Krónerom. Kto by nepoznal Sváka Ragana, veru, aj ten bol z Brezovej. Teraz sa vydáme smerom na Vrbové. Keď minieme Štefánikov rodný dom, po pár minútach sa ocitneme v obci Prašník. Tu si prídu na svoje vyznávači turistiky.

A prečo vlastne spomínam toto čarokrásne miesto? Určite všetci členovia nášho Spolku už doma počúvajú super CD s úžasnými piesňami, ktoré naspievali speváčky a speváci z našich radov. A keďže by bolo vhodné to odprezentovať čo najlepšie, tak padol návrh....videoklip!!!

Naši speváci nie sú žiadne Superstar....oni sú o 100% lepší!!!

Už to, že sa podujali naspievať také

ťažké pesničky, bolo úžasné.

Všetci, čo sme sa zúčastnili spomínanej prípravy CD, máme silné spomienky na víkend v Turovej. Čo sa bude teda Prašníku? No

odohrávať v predsa nahrávať ten videoklip.

Ceste na tento koniec predchádzala komplexná príprava. Spočívala hlavne vo

ZO ŽIVOTA SPOLKU

vyhotovení krojov, ktoré budú mať na sebe naši speváci. Tak, ako pred nahrávaním sa stretávali speváci na skúškach s ľudovou hudbou, tak aj teraz sa stretávali, ale na skúškach krojov. Ako píšem, skutočne komplexná príprava.

Teraz by sme potrebovali také typické dedinské prostredie.

novších domov a novších áut.

Chcelo by to slnkom zaliate šíre lúky, pasúci sa dobytok, ovečky, kone, hydinu všetkých druhov.

Tak poďme hľadať. Všetko toto sme našli na farme Etelka, ktorá je len pár metrov od konca dediny. Je vám ten názov nejaký povedomý? Môže byť. Majiteľom tejto farmy je Martin Bagar a kto pozeral svojho času veľmi populárnu šou Farma, tak tuší, o kom je reč. Práve sem teda viedli kroky spevákov, aby mohol uzrieť svetlo sveta spomínaný videoklip. Farmár Martin poskytol priestory pre zázemie, taktiež pasienky, kde sa pásli jeho zvieratká.

Prečo spomínam zvieratká? Práve jedna

kravička so srsťou farby

bielej kávy sa stala

hviezdou pri piesni

Volari, volari...

A krásne bielučké húsky

sa predviedli v piesni *Štiri húsky biele...* A

aby nebolo ľúto jednému koníkovi, tak aj

on sa objavil pri natáčaní. Bol to veru

d ďalší nezabudnuteľný víkend. Počasie,

akoby tušilo, že sa odohráva niečo

výnimočné, doprialo oba dni slniečka požehnané.

Krásne kroje, nádherné piesne, prítulné zvieratká a

toto všetko vsadené do krásnej slovenskej

prírody. Všetky aspekty splnené, tak už len počkať

na výsledok. Už teraz je jasné, že ten klip bude

úplne rovnaký, ako naše CD...jednoducho úžasný.

Keď sme sa lúčili na stretnutí vo Vajnorochoch, tak sme

si sľúbili, že sa stretneme na lodi. A sľub sme

dodržali. Kam sa vyberieme tentoraz? Naposledy

to bolo Gabčíkovo. Aj teraz ideme týmto smerom.

Naším cieľom je Čuňovo. Areál vodných športov.

Celé Slovensko pred pár rokmi držalo palce Michalovi Martikánovi, ktorý si na podobnej Divokej vode vyjzdil olympijské zlato.

Aj my sme si po vystúpení na brehu urobili také malé športové hry. Síce boli hlavne pre menších „účastníkov zájazdu“, ale o zábavu nuda nebola. A čo bolo najdôležitejšie, nikto neprehral. Všetkým nakoniec visela na krku medaila s emblémom nášho Spolku. A o to išlo.

Tí, ktorých nelákala divoká voda, mohli ísť pozrieť Danubianu. To je zaujímavé

miesto, múzeum moderného

umenia. Tieto

priestory

už hostili

osobnosti

slovenskej,

európskej a

svetovej výtvarnej scény.

Z našich

Miroslava

spomeniem

Cipára. Ale

aj návštevy

sem zavítali

tiež z celého

sveta. Napríklad

španielsky kráľ

J.V. Juan Carlos s manželkou,

alebo aj nórska

kráľovná Sonja.

A 9. júla tam bola tiež vzácna návšteva. Kto?

No predsa členovia nášho Spolku.

Prišiel čas vrátiť sa

na loď a vydať sa

smer

Bratislava.

Keď sme zbadali biely oblúk

mosta Apollo, blížil sa cieľ

nášho výletu. Na brehu ešte

spoločné foto a nastalo lúčenie. Bol začiatok

letných prázdnin a každý z nás už má predstavu,

ako prežije horúce letné dni. Niektorí zostane na

Slovensku, iní smerujú k moru. Jedno máme ale

všetci spoločné, tešíme sa na ďalšie spoločné

akcie.

- Adrika Reptová, rod. Červeňáková -

Natáčanie videoklipu

Dňa **11. a 12. júna** prebiehalo natáčanie videoklipov k trom pesničkám z nášho CD piesní - Štíri húske biele, Volári volári a Dobre mi je dobre. Natáčanie prebiehalo na farme Etelka u známeho farmára Martina Bagara, ktorý nám zapožičal kravičku Malinu, koníka Mattyho a biele húske.

Prvý deň sa natáčali Štíri húske biele, v ktorých vystúpili v hlavných úlohách ako husiarka Helena Koňariková, Lukáško Kráľovič a Danka Sihelská. Vďaka ľudskému, profesionálnemu prístupu farmára Martina a kameramana Roba Bošel'u, natáčanie prebiehalo v skvelej nálade.

Príbeh piesne je vsadený do retrospektívy Helenky a Danky, ktorá v dospelosti smúti za svojim milým, ktorý odišiel do vojny. Spomienkou jej je fotka vojaka. Zapožičali sme si ju z albumu Anny Ferkovej rod. Kováčovej. Kvôli autenticite prostredia sme si zapožičali od pani Anny Jurášovej a jej rodiny predmety z Nadlaku - drevené hrable, drevené vidly, kosy, kosák, pletené košíky, šamrlík, kantičku (konvičku na mlieko), tkané pokrovce, tkané obrusy, opletaný džbán a iné, ktoré dotvárali atmosféru Dolnej zeme a života v Bulhasku. Kroje, ktoré mali krajanovia na sebe, sú z dielne Margarátky Hlbockej a finančne ich podporila Nadácia SPP. Kroj, ktorý mala na sebe Danka Sihelská, je z oblasti Ábelová, pri Lučenci, jednej z oblastí, odkiaľ tiež prichádzali Slováci na Dolnú zem.

Druhý deň sa pracovalo na pesničke Volári volári a Dobre mi je, dobre. Pri prvej z týchto piesní dostala priestor kravička Malina, ktorú mal možnosť podojiť do kantičky Štefan Červenák, čoho sa zhostil bez problémov a z mliečka sme dokonca aj ochutnali. Príbeh piesne je vložený do dedinského prostredia, práce so zvieratami a typickým obedom na poli počas poľných prác. Vystúpil aj koník Matty.

Počas prestávok sme si na skrátenie času zahrali "Išli opice do nemocnice" a zvládli sme aj horúce, veterné počasie. Boli to dva únavné dni, ale krásne, plné zážitkov, no najmä práca, ktorú sme urobili,

je neoceniteľná z hľadiska zachovávanie kultúrneho dedičstva, z hľadiska zachovania našej identity. Ďakujem všetkým, ktorí sa na projekte podieľali, za ich obetavosť, trpezlivosť, nezištnosť a pokoru - krajanom zo Spolku, Robovi Bošelovi, Danke Sihelskej, Margarétke Hlbockej, rodine Jurášovej, Martinovi Bagarovi a jeho úžasným zvieratkám na farme Etelka.

Životné jubileum

Dňa 20. júna sme zagratalovali k životnému jubileu predsedovi Svetového združenia Slovákov žijúcich v zahraničí Vladimírovi Skalskému a venovali mu vyšívanú košeľu.

Televízia Ružinov

Dňa 24. júna sme mali možnosť porozprávať o aktivitách Spolku v televízii Ružinov, v relácii Relax. Za pozvanie a príjemný rozhovor ďakujeme Romanovi Bombošovi.

Deň zahraničných Slovákov

Dňa 5. júla sme sa zúčastnili kladenia vencov pri pamätnom kameni v Sade Janka Kráľa. Napriek daždivému počasiu sa spevom predstavili krajanovia z Chorvátska, Srbska, Maďarska, Rumunska, Veľkej Británie či Rakúska. Oslovy pokračovali kultúrnym programom na Hviezdoslavovom námestí.

Výlet loďou do Čuňova

Dňa 9. júla sme boli na výlete loďou do Čuňova. Zúčastnilo sa 37 krajanov, z toho 11 detí. Počas dvojhodinovej prestávky v Čuňove sme usporiadali malé športové hry pre najmenších a rozdali pamätné medaily všetkým súťažiacim. Deti si zmerali sily v klasickom behu, behu s dotykom kužielok a behu so zviazanou nohou s dospelým. Počas plavby deti tvorili obrázky, ktoré si môžete pozrieť v detskej rubrike. Opäť sme urobili žrebovanie o lístok zdarma, tentokrát zvíťazil Michal Jančík.

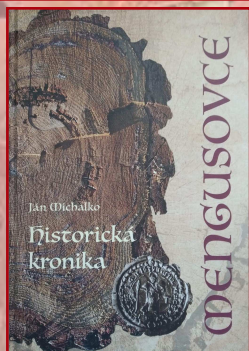

Televízia Markíza

Dňa 16. augusta sme mali možnosť v relácii Teleráno predstaviť naše kroje širšej verejnosti a povedať pár slov o ich pôvode. Okrem krojov sme hovorili aj o videoklipe, v ktorom sme tieto krásne odevy použili. Zároveň nám Andrej Záhorec s kapelou zahral piesne z CD - *Dobry večer frajeruočka moja, Cez zelené žitečko voda tečie, Zasiála son fajavočku a Ninto od muškátu najkrajší kvet*. Piesne zneli naprieč celým vysielaním, a tak sme sa "zobúdza" s kultúrou Slovákov z Bulharska. Ďakujeme televízii Markíza za pozvanie a najmä Andrejovi Záhorcovi za ochotu vystúpiť.

Knižné novinky

Vydanie tejto knihy je ocenením, podákovanim a prejavom úcty učiteľovi Jánovi Michalkovi, rodákovi z Mengusoviec.

faktami o samotných Mengusovciach, ale prelínajú sa v ňom i skutočnosti a udalosti týkajúce sa tiež susedných obcí - Batizovce, Gerlachova, Lučivná, Štoly a širšieho okolia. Vydaním tohto diela sa tak po mnohých rokoch podarilo završiť jeho mravenčiu celoživotnú prácu. On sám sa však tejto chvíle, bohužiaľ, nedožil.

Z predslovu:

Pred nejakým časom sme sa na podnet starostu obce Jána Šoltisa spolu s Ludovítom Michalkom, synom pána učiteša, dohodli, že by bolo dobré dokončiť jeho namáhavú a mravenčiu robotu a posunúť túto kroniku bližšie k zemi po Osvobození.

vydaniu. Bol ochotný poskytnúť rukopis diela, aby mohol byť dopracovaný do knižnej podoby. Za to mu úprimne ďakujem a oceňujem jeho plnú dôveru. Pán učiteľ pracoval na tejto kronike dlhé desaťročia. Iba on sám vie, koľko času, energie a nadšenia jej venoval. Pri zostavovaní kroniky navštívil mnohé knižnice, archívy, inštitúcie, oslovil ľudí na území Slovenska aj v bližšom a vzdialenejšom zahraničí.

- Jaroslav Šoltis -

Ján Michalko, učiteľ pôsobiaci medzi našimi krajanmi v Bulharsku a rodák z Mengusoviec, zozbieral a spracoval historické dokumenty o Mengusovciach. Vo svojom diele sa zaoberá nielen

Publikace česko-bulharského autorského tandemu Marka Jakoubka a Vladimira Penčeva Češi a Slováci v Bulharsku.

Jednotlivé kapitoly knihy se kromě svých autorů liší jak svými metodologickými východisky, tak i širším paradigmatickým zázemím.

Úvodní kapitola, věnovaná „české invazi“ do osvobozeného Bulharska, je dominantně rekapitulačním historickým příspěvkem, který čtenáře seznamuje s hlavními konturami české přítomnosti v

Druhá kapitola přináší komentovanou edici textu neznámého krajana, zabývající se ve značném detailu přehledem působení Čechů v Bulharsku z perspektivy přímého účastníka.

Kapitola třetí, hledající odpověď na otázku po charakteru slovenské krajanské komunity v Bulharsku, kombinuje historické přístupy s metodami etnologickými a předkládá typologizaci slovenské komunity v zemi v různých etapách její existence od Osvobození až do současnosti.

Čtvrtou kapitolu tvoří edice textu z roku 1932, jehož jednotlivé sekce ukazují situaci v pobočkách klíčové krajanské organizace v zemi, Československého národního domu „T. G. Masaryka, potažmo v krajanských komunitách v Sofii, Brašlanici, Gorné Mitropoli, Mrtvici

(Podemu), Vojvodovu a Ruse. Kapitola pátá se zabývá fenoménem (vděčné) paměti na bulharské Čechy, kteří byli „zosobněni“ v názvech ulic, škol či hor a představuje neotřelý exkurz do oblastí vzpomínkové oikonymie. Závěrečná kapitola pak přináší přepis rukopisu „Čechoslováci v Bulharsku“ z roku 1950, z pera někdejšího předsedy Československého národního domu „T. G. M.“ Josefa Šercla. Kromě prezentace samotných nových zjištění a závěrů jednotlivých dílčích kapitol je cílem autorů připomenout dnes již víceméně opuštěnou československou kontextualizaci uvedených dvou skupin a ukázat, že pojednávat české a slovenské krajany v Bulharsku v rámci sdíleného rámce je i nadále jedním z nejen možných, ale i nosných přístupů.

- autori -

Z NAŠEJ ÚRODY

Z bývalej záhradky
Štefana Červenáka

Figy

Jablká

Hrozno

892 gramová
paradajka

Bylinky z
Magduškinej záhradky

Takto sa suší čubrica

Senovka grécka
a divozel

Rozkvitnuté
Aloe vera

Zelenina a ovocie
od Reptovcov

Zemiáčiky

Paradajky

Hrušky

Paprika

Úroda
Štefana Jančíka

Figy

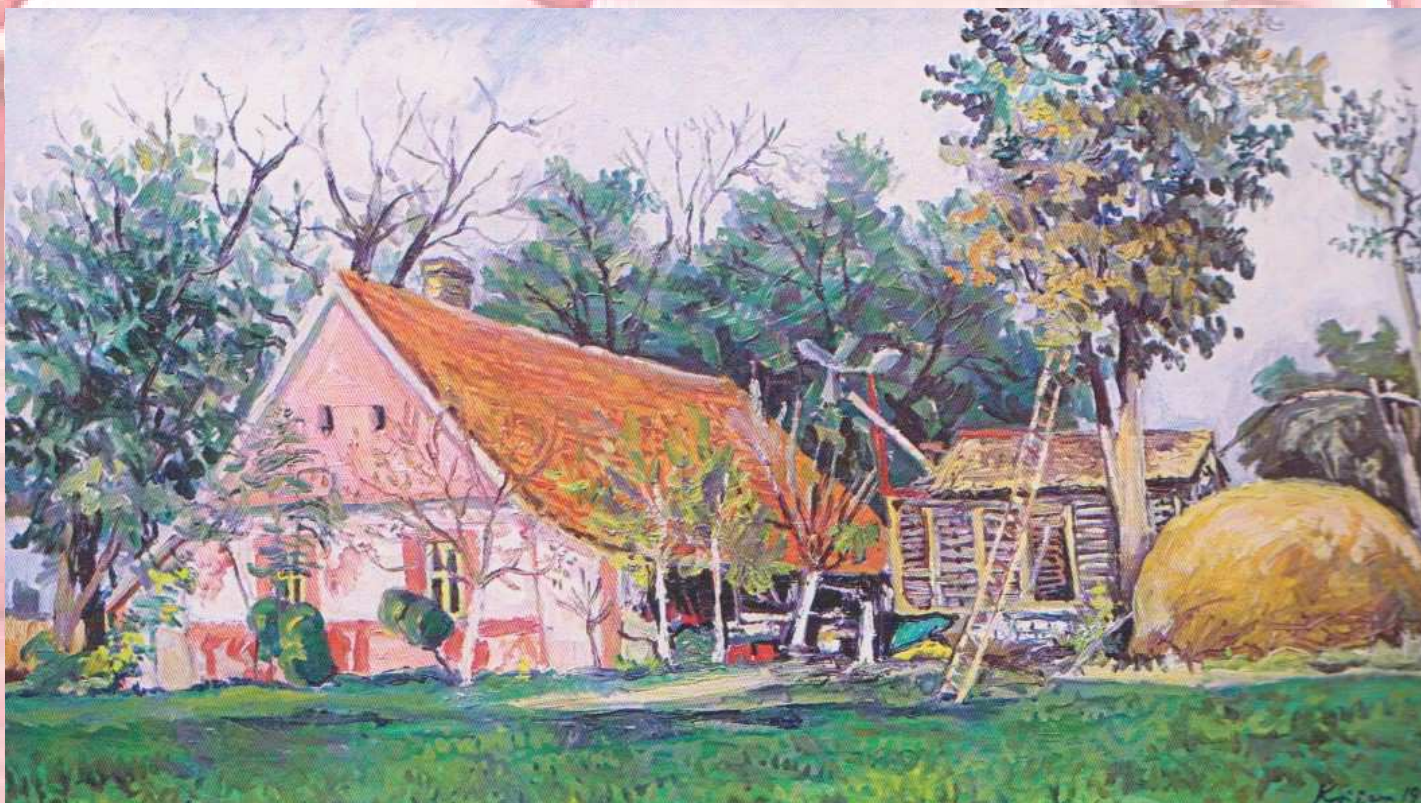
Kiwi

Baranie rohy

Čučoriedky

Tak, ako sa nám s dolnozemskými Slovákmi okamžite vynára spojitosť s ich chýrečnou klbásou, neodmysliteľná je aj ich spojitosť s tamojšími sálašmi. Všetci dolnozemskí Slováci, keď hovoria o svojich, po chotári roztrúsených, obydliach, pomenovávajú ich s dlhým „á“- sálaše. Často sa však stáva, že v publikovaných textoch, zrejme v snahe uviesť nárečové slovo do spisovnej normy, takéto obydlia označujú s krátkym „a“ – salaše. No a práve takouto zámenou dotyční autori skresľujú obsah, či význam dvoch rozdielnych slov. Takže povedzme si, čo sa vlastne má rozumieť pod slovom salaš a čo slovom sálaš.

ČO SÚ TO SALAŠE A ČO DOLNOZEMSKÉ SÁLAŠE

Slovníky slovenského jazyka pojem salaš s krátkym „a“ vysvetľujú ako ohradu pre ovce aj s kolibou pre baču a valachov umiestňovaných na horských pasienkoch mimo dedinských sídiel. Slovo salaš je tureckého pôvodu a na Slovensko sa dostalo s kolonizáciou valaských pastierov oviec, ktorí k nám prichádzali po hrebeňoch južných a východných Karpát v 14. a 15. storočí. Pozoruhodné je, že karpatská pastierska kultúra, ani slovo salaš sa v spojitosti s chovom oviec u dolnozemských Slovákov nevyskytujú. V prostredí dolnozemských Slovákov je však drahne zastúpené slovo sálaš s dlhým „á“. Slovníky o slovenských nárečiach (Békešská Čaba, Slovenský Komláš, Nadlak, Stará Pazova, Gorna Mitropolija) zhodne vysvetľujú ako

hospodárske a obytné budovy, ktoré si majetnejší sedliaci stavali na odľahlých poliach dedinských chotárov. Slovníky maďarského jazyka pojem szállás (vyslovované sáláš) odvodzujú od slova száll vo význame zosadnúť, usadiť sa. Je teda zrejme, že dolnozemskí Slováci svoje v chotári postavené obydlia neoznačovali slovenským názvom salaš, ale z maďarčiny prevzatým slovom sálaš. V týchto súvislostiach sa žiada poznamenať, že názvy, ktorými sa na Slovensku označujú sezónne alebo aj celoročne obývané chotárne sídla – kopanice, lazy, štále, kolešne, v nárečiach dolnozemských Slovákov nie sú zastúpené.

Značný výskyt a dlhodobé pretrvávanie sálašov v hospodárskom živote dolnozemských Slovákov si

žiadajú, aby sme si najskôr ujasnili, čo vlastne podnecovalo slovenských kolonistov, aby už od sklonku 18. storočia organizovali svoje gazdovstvá na princípoch dvojdomového hospodárenia. Spočívalo v tom, že jednotlivé, hlavne majetnejšie, rodiny okrem domu a gazdovského dvora v dedine mali aj ďalšie obydlie, ktoré si postavili v tej časti chotára, kde sa nachádzali ich polia. Už Samuel Tešedík v roku 1786 napísal, že si to vynútilo často až niekoľko hodín trvajúce cestovanie z domu na vzdialené polia. Takže sálaše uľavovali ťažným zvieratám aj ľuďom od značnej únavy. A navyše, umožňovali ľuďom aj dobytku dlhší odpočinok aj vhodnejšie načasované stravovanie. Výsledkom naznačených výhod dvojdomového hospodárenia

Na sálašskom dvore v Pol'nom Berinčoku.

bolo, že napr. v Slovenskom Komlóši a Nadlaku v polovici 19. storočia mali už 500 – 600 sálašov. A v najľudnatejšej Békešskej Čabe viac ako tri tisícky.

Nakoľko naši v Bulharsku sa usadili v relatívne málo početných dedinách s dostupnou poľnohospodárskou pôdou, sálaše tu boli zastúpené iba v Gornej Mitropoliji. Aj tam si ich postavili iba Dováľovci, Botikovci a traja Hruškovci.

V doterajšej, už tri storočia trvajúcej, histórii dolnozemskej Slovákov, ich sálaše sa vyvíjali od jednoduchých k zložitejším a reprezentatívnejším formám. V počiatkoch, keď sálaše len vznikali, využívali sa iba v letnom období, keď sa vykonávali hlavné poľnohospodárske práce – okopávanie, žatva, zber kukurice. Vtedy to boli iba jednoduché a provizórne prístrešia, v ktorých sa dalo uchýliť pred nečasom, ako aj krátkodobu prenocovať. Neskôr začali k obytným stavbám pristavovať aj hospodárske stavby, aby mohli na

sálašoch sústreďovať aj hospodárske zvieratá. S tým súviselo, že sálaše sa začali využívať celoročne. Takže dovtedajšie provizórne prístrešia ustupovali náročnejším a komfortnejším budovaným obydliam, aby mohli slúžiť k trvalému bývaniu.

Kompletné rodiny bývali na sálašoch iba v čase poľnohospodárskych prác.

S príchodom zimy ženy s deťmi odchádzali do dediny, kde sa venovali pradeniu, tkaniu a každodenným prácam. V zimnom období sa na sálaši zdržovali iba muži, aby mohli opatriť hospodárske zvieratá, popravovať poškodené nástroje, aj zhotoviť rôzne predmety z dreva, prútia, slamy a konopí.

Bolo zaužívané, že ženy každú sobotu prinášali mužom na sálaš potraviny na celý týždeň. Zároveň im aj navarili, poupratovali a zväčša tam aj prenocovali. No v nedeľu ráno sa už ponáhľali do dediny, aby mohli ísť do kostola. Akže sa na sálaši nachádzali viacerí ženatí muži, ich

manželky sa pri vynášaní stravy striedali. Patrilo k dobrým zvyklostiam, že ten, koho manželka na sálaši aj prenocovala, títo manželka mohli nocovať v izbe. Tí ďalší bratia sa k spánku taktne odobrli do maštale.

V Békešcabe a Sarvaši sa v majetnejších gazdovstvách a početnejších rodinách zaužívalo, že keď si gazda jedného alebo dvoch synov oženil, vyslal ich na sálaš a on sa dal akoby na odpočinok.

Ponechal si však hlavné slovo o všetkom, čo sa v rodine a gazdovstve dialo. Zdržoval sa iba v dedine a každý deň chodieval do kostola na rannú pobožnosť. Vo sviatočné dni prichádzali zo sálašov aj tí, čo tam bývali po celý rok. Avšak jeden z nich záväzne zostával na sálaši, aby dohliadol a porobil, čo bolo treba.

Čbiansky kňaz Ľudovít Haan v týchto súvislostiach poukázal na zaujímavý doklad o mocne zakorenenom patriarchalizme v niekdajších čbianskych rodinách, v ktorých o všetkom rozhodovali tí najstarší, hlavne čeladní otcovia:

Jano v sobotu idúc zo sálaša domov stretol sa s priateľom Ďurom. A ten sa mu takto prihovoril:

Ďuro: *Jano, oženili Ťa!*

Jano: *A kohože mi vzali?*

Ďuro: *Hrčkovu Doru.*

Jano: *Auu, ja by som var račej bov vzau Kočanovu ll'u!*

Dôležitou podmienkou pre trvalé obývanie sálaša bolo mať tam aj studňu.

Na Dolnej zemi príznačné boli tzv. vahadlové studne. Využívali sa nielen ako zdroje pitnej vody, ale aj ako signalizačné zariadenia. Keď pri hlavných poľnohospodárskych prácach celá rodina aj služobníctvo pracovali na poli, k raňajšiemu aj poludňajšiemu jedlu ich privolávali tak, že na studni vytiahli vahadlo s priviazaným bielym klinovníkom do najvyššej polohy, aby tí v poli vedeli, že už je čas zasadnúť k stolu.

**Ján Hruška,
zakladateľ rodinného sálašu.**

V majetnejších a jednodetných rodinách, v ktorých nemohli pokryť potrebu pracovných síl rodinnými príslušníkmi, riešili to najímaním sezónneho alebo aj celoročného služobníctva.

Mohli to byť odrastenejší školáci ako slúžikovia a slúžtičky pri pasení husí, jaheniec alebo aj sviň. Najímali aj dospelých mládencov a dievky na rôzne práce v gazdovstve a domácnosti. Najčastejšou odmenou takýchto mladých služobníkov bolo ich prestravovanie a nejaká súčasť oblečenia či obuvi. Pre tých starších aj trochu obilia. O tom, aké boli ich pocity v takejto sálašskej službe, výstižne sprostredkováva úslovie z Petrovca:

„Ťažko sa chlípe s cudzou lyžicou!“

Na mnohých sálašoch zamestnávali aj dlho slúžiace služobníctvo.

Či už jednotlivých mužov, manželské páry alebo aj mladé rodiny.

Takíto sluhovia či bíreši žili nepretržite na sálašoch. Vykonávali všetky hospodárske činnosti a za svoju službu boli odmeňovaní poľnohospodárskymi naturáliami. Akže bol v službe manželský pár alebo celá bírešská rodina, mali k dispozícii celý sálašský dom. Lenže ak bol v službe iba jednotlivý muž a na sálaši bývala aj gazdovská rodina, takýto bíreš žil v spoločnej domácnosti gazdu. Nepísaným pravidlom bolo, ako je to zaznamenané v Nadlackej kronike od Anny Môťovskej, že „čo jedol gazda a jeho rodina, to jedol aj bíreš, ktorý sedával s gazdovskou rodinou za jedným stolom. Kým gazda spával v izbe pri rodine, bíreš spával v maštali pri statku na slame, prikrytý vlastnou bundou alebo handrovým pokrovcom. V maštali si svietil kahancom, kdežto v izbe petrolejovou lampou. Bíreš spával v tom, v čom celý deň pracoval. Celý týždeň sa nevyzliekol. Raz za dva týždne chodieval domov ku svojej rodine očistiť sa a preobliecť. Ráno sa umýval z válova. Keď v sobotu nešiel domov, žena mu poslala po gazdovom koči na sálaš čistú bielizeň. Podobne boli opatrení aj malí slúžikovia a slúžtičky počas letnej služby“.

Svoj neľahký, a po celý rok aj rôznymi ústrkami sprevádzaný, život si sálašskí

Gazdiná s nevestou na sálaši Hruškovcov.

sluhovia a bíreši mohli len málokedy niečím spríjemniť. Mali však v roku jeden deň, a to na Silvestra alebo na Tri krále, keď sa im skončila celoročná služba a dojednávali si službu na nasledujúci rok.

V tento deň nepracovali, ale ani neoddychovali, pretože sa potrebovali pozabávať.

Ako to zaznamenali Ondrej Kulík a Ondrej Lopušný, jedinečným a priam kumštovným spôsobom prežívalo takýto deň sálašské služobníctvo v Slovenskom Komlóši. Celý deň a celú noc sa títo dedinskí proletári zabávali

najroztopašnejším spôsobom, pričom ich vystrájanie malo znaky ľudového divadla. Miestom, kde sa ich predstavenie odohrávalo, bol niektorý, pre tento účel, prenajatý sálašský dom. Keďže do jeho izby sa vošlo iba zo 15 – 20 osôb, v komlášskom chotári sa konali takéto predstavenia na viacerých miestach. Ich účastníci sa zhromažďovali tak, že

Mlatba na sálaši Botíkovcov v Gornej Mitropoliji

Sálaš Hruškovcov v Gornej Mitropoliji počas leta

si k tomu pribrali nejakého staršieho a pokojného koňa. O neho priviazali mocný a čo najdlhší konopný štránok, na konci ktorého priviazali veľký kravský zvonec. Takto poobchádzali tamojších sluhov a břešov. Všetkých popriväzovali o ten štránok a krížom cez polia, po cestách a necestách, dovedli ich do vyhladnutého sálaša. Tam už v izbe sedeli tí, čo mali zahrať len pre túto príležitosť obľúbené predstavenie. Paródiu tradičnej svadby. Jej účinkujúcimi boli postavy svadobného otca, ženícha, mladuchy, starejšieho, zväča, družbu, dvoch pandúrov, hájnika a k tomu aj

svadobní hostia a čuduvári. Všetci prítomní aj účinkujúci boli napospol iba muži.

Obsah tohto predstavenia, všetky jeho repliky a dialógy, boli skomponované na erotických, necudných, obhrublých až chlípnych motívoch. V takomto duchu sa niesol aj samotný názov tejto hry – *Do psej riti pre mladú*. A pravdaže, aj reči všetkých účinkujúcich, počnúc už vstupným príhovorom zväča k prítomným svadobníkom:

*Dobry den nová rodinka
medzi nohami škutinka.
Na prostrjetku veľká hviezda,
z podobniho sme my hniezda.*

Záverom možno zhrnúť, že v mnohých dedinách dolnozemskej Slovákov boli sálaše neodmysliteľnou súčasťou. Vyznačovali sa pestrou škálou ich stavebného riešenia a spôsobom využívania. Dotvárali kolorit krajinného obrazu, aj spôsobu života našich dolnozemskej predkov.

- Ján Botík -

Sálaš Hruškovcov v Gornej Mitropoliji počas zimy

Spomienky Oľgy Lopašovskej rod. Kopřivovej z Vojvodova

Narodila som sa 12. augusta 1937 vo Vojvodove. Rodičia sa tiež narodili vo Vojvodove a starí rodičia sa prisťahovali zo Svätej Heleny z Rumunska. Do Svätej Heleny prišla moja babička ako dieťa. Babička spomínala, že jej dedko im rozprával rozprávku, v ktorej hovoril o „valašských kloboučích“, ktoré sú známe na Morave a podľa toho babička usudzovala, že pochádzame z tejto oblasti Čiech.

Rodičia

Maminka sa za slobodna volala Barbora Kopřivová a za vydata tiež Kopřivová. Nebol to celkom príbuzný, ale Vojvodovo bola malá dedina. Zaujímavé je, že jej otec bol Josef a aj jej manžel bol tiež Josef.

Otec bol prísny, ale netrestal nás stále. Za svojho života som dostala len dvakrát od neho. Napríklad, s bratom sme sa vrátili zo školy a otec išiel niečo písať. Povedal nám, aby sme mu dali ceruzku. Ja som nenašla ani ceruzku ani pero. Otec nám vynadal, že čo sme to za žiakov a za to sme dostali.

Ja som mu ale vďačná za jeho výchovu, lebo doteraz si pamätám jeho poučky, ktorých sa doteraz pridžmam – *kde tě mají rádi, chod' málo a kde si tě neváží, nechod' vůbec.*

Súrodenci

Mám jedného brata, žije vo Vojvodove, má tri deti, ktoré už tiež majú svoje rodiny. Mala som aj sestru, ktorá ale zomrela ešte v kolíske, keď mala asi pol roka. Vtedy bol čierny kašeľ a ona sa zadusila.

Starí rodičia

Z otcovej strany som poznala len babičku, lebo dedko zomrel skoro. Bol murár a spadol z lešenia. Otec mal vtedy 14 rokov. Babička bola doktor aj lekárnik, všetko možné na svete. Vedela urobiť všetko, vedela liečiť zlomeniny, vyklbeniny, vysoký tlak, horúčku. Vedela odhadnúť, či bolia priedušky, či hrdlo. My sme mali doma takú komoru, kde mala babička váhu urobenú z doštičky a povrázok. Do dnešného dňa neviem, odkiaľ mala závažia. Celú povalu sme mali plnú bylín a haldy makovic.

Vľavo rodičia Barbora a Josef Kopřivovci
Deti: Oľga Lopašovská s bratom.

Potom mala také veľké sklenené nádoby, v ktorých mala sádlo psie, jazvečie, zajačie, bravčové a s tým natierala hrudníky. Ona chodila aj k pôrodom. Nebol lekár, baba Francka, ako jej hovorili, všetko robila. Pri pôrode aj pri úmrtí. Poumývala mŕtveho, oblieka, pripravila do truhle.

Asi iba otec, ja a moja staršia vnučka, ktorá je lekárka, sme zdedili niečo po babičke.

Otec raz išiel na voze a nabehol na kameň. Prevrátil sa aj s vozom. V nemocnici za ním prišli dvaja po radu. Mali tam chlapca, ktorý spadol z koňa a kôň mu privalil nohu. Chceli mu ju amputovať, ale prišli za mojím otcom, že nech sa na to ešte pozriem prv, ako sa rozhodnú. A otec iba hmatom zistil, že všetky kosti sú na mieste a že nohu netreba amputovať. Napravil, čo bolo treba a ten pán žije doteraz. Ja som sa ho pýtala, že ako to vie, tak iba hmatom a on mi povedal, že vraj to vidí.

Rodičovský dom vo Vojvodove

Mama mala oboch rodičov, poznala som ich oboch. Babička bola Marie Klepáčková a dedko Josef. Bývali sme v jednej dedine, často som k nim chodila. Boli veľmi dobrí. Dedko všetko obrábal, porobil, mal kone, kravy. Babka, keď bola mladá, mala akúsi chorobu s kostičkami na ruke, a preto nemohla ani priasť ani pliesť. Dedko aj priadol aj plietol. Po ňom sme zdedili s bratom lásku k robote. Pamätám si, ako nás dēdeček brával na roľu. Zobrali sme si kúsok chleba, kúsok syra a litrovú fľašu vody. Voda bola za chvíľu teplá, prsty som mala čierne a keď som zobrala syr, tak som si ho zašpinila. Ale dēdeček mi hovorí: *To vôbec nevdá, zem nás živí*. Ten vzťah k robote a zemi máme od dedka.

Príchod do Vojvodova

Do Vojvodova prišli v roku 1900, ale presne ani moja babička nevedela, kedy to bolo. Bolo to vlastne vtedy, keď sa zakladala dedina. Ona, čo nám rozprávala, tak na Helene to boloveľmi zle, bieda, a preto sa rozhodli niektorí ísť do Juhoslávie alebo do Bulharska. Urobili si plte a vylodili sa pri Orechove. Vraj do nejakých torbičiek (plátených tašiek) zobrali zem a priniesli ukázať na Svätú Helenu, aká úrodná zem je dole v Bulharsku. Tak sa zbalilo pár rodín na plte a išli do Bulharska. Čo bolo zaujímavé, zeme si mohli zobrať koľko chceli, koľko si trúfali obrobiť. Babička hovorila, že boli takí, ktorí si zobrali veľa. Ale mali niekoľko detí, stačili to obrobiť.

Ale bolo to tam pusté, teploty vysoké, ani tráva tam nerástla. Zo začiatku si robili zemľanky, nejaké haluze hore pohádzali na strechu. Tam mali aj kozy aj ovce, ktoré si dovezli. A v noci počuli dupot koní.

Zľava dole: Marie Kopřivová (babka), sesternica, Josef Kopřiva (dedko), Ol'ga Lopašovská, otcova mama Františka Hružová

Zľava hore: Barbora Kopřivová (mama), Josef Kopřiva (otec), mamina sestra

Babička hovorila, že „*Tatári prišli*“. Zrovnali im zemľanky so zemou. Cez deň si ich zasa urobili. Potom, keď sa to opakovalo častejšie, pár mužov sa išlo do Sofie sťažovať. Predtým, kým prišli do Vojvodova, vybavovali si povolenie, aby sa tam mohli usadiť, a preto aj štát zakročil voči týmto nájazdom Tatárov a viac sa to neopakovalo.

Pomaly začali stavať nabíjané domy. To dali dve dosky a medzi ne nabíjali hlinu. Ja som bola malá, keď sa začali tehly robiť. Neboli pálené, ale surové. Keď mal niekto tehlový dom, tak to už bolo niečo.

Naša dedina

Veľa ľudí hovorí, že naša dedina je ako New York. Rovné ulice, každá parcela rovnaká, ani jedna nie je o meter väčšia alebo menšia. Naša dedina bola ako obrázok, ako z filmu. Dedina čistá, domy olíčené, každá strana ulice mala rad agátov. Keď mal niekto čas, tak zametal aj cez týždeň, ale v sobotu to bol nepísaný zákon. Každý zametal. Ale nie len na svojom, ale až do polovice cesty. Všetko bolo čisté. To keď niekto prišiel, kto nepoznal tú dedinu, tak s otvorenými ústami pozeral. Všetko bolo tip-top. Veľmi pekná dedina to bola.

V dedine bolo 5-6 slovenských rodín a toľko bolo asi aj bulharských. Celá dedina bola česká. Bolo tam vyše 200 domov. V každom dome žila určite jedna rodina, niekde aj dve, pretože bol nepísaný zákon, že najstarší dochoval a pochoval rodičov a zostal mu dom, takže tam žili aj dve rodiny.

Vo Vojvodove sme žili ako jedna rodina. Slováci,

Spolužiačky zo školy vo Vojvodove

Česi, Bulhari. Nikto nebral do úvahy, kto odkiaľ je. Vo Vojvodove boli tri kostoly. Jeden bol náš evanjelický, my sme boli evanjelici-metodisti, potom bol pravoslávny bulharský a baptistický. My sme chodili do evanjelického, ale nepamätám si, kedy sa kostoly postavili. Stavali ich však už naši. Farár sa volal Popov.

Škola vo Vojvodove

Doma sme rozprávali po česky a v škole po bulharsky. Mali sme bulharskú školu, ale keď som bola asi v tretej triede, tak prišiel jeden učiteľ z Čiech a dvakrát poobede v utorok a vo štvrtok sme mali asi dve hodiny češtinu. Myslím, že prvý učiteľ bol Findeis. Pamätám si, ako som sa ja učila. Mali sme veľké hospodárstvo a od jari do jesene sme boli na roli. Keď boli prázdniny, tak to bolo dobré, ale keď sa chodilo do školy, tak ráno sme boli v škole a poobede sme utekali na roľu. Sedela som s otcom na voze vpredu, s koňmi sme išli na roľu, otec mal v ruke násobilku a skúšal ma. Tak som sa učila. Ja si ani nepamätám, kedy som si písala domáce úlohy. Zrejme v škole som si ich písala, lebo doma som nemala čas. Druhý stupeň na základnej škole sme chodili do druhej

Žiaci vo Vojvodove, rok 1953

dediny – Krušovica, peši, tri kilometre, lebo druhý stupeň sme vo Vojvodove nemali. Dva ročníky gymnázia som chodila v Michajlovgrade, tam bývala teta, maminkina sestra. Jej muž bol učiteľ. Oni to mali blízko do mesta, a teda že nemusím platiť nájom. Ale po dvoch rokoch sa im narodilo bábó a potrebovali tú izbu, kde som bývala, tak ďalšie dva roky som dokončila v Orechove, čo bolo okresné mesto. Tam som bývala na private.

Príchod do Česlovenska

V roku 1947-48, hneď po válke, sa môj otec zbalil a prišli sme do Československa na výzvu *Vlast' volá*.

Vl'avo Oľga Lopašovská vo vojvodovskom kroji

Češi, keď odchádzali do Československa, mali sľúbené, že budú umiestnení na jednom mieste. Ale keď prišli na Moravu, tak na trinásť miest ich rozdelili. My sme boli pri Kadani, Mylžani, 500 metrov od nemeckej hranice. Bol tam veľký statok a pamätám si, ako odvážali kone a kravy do Nemecka. Ale nebolo nám tam dobre, otec povedal, že doma je doma a po roku sme sa vrátili do Bulharska. Lenže keď sme prišli tam, bol strašne suchý rok, nebola pšenica, nebola múka, nemali sme čo jesť. Otec predal harmoniku, čo mi kúpil v Československu, za pšenicu. Na druhý rok už

Ol'ga Lopašová pred svojou lekárňou v Trnave

Ol'ga Lopašová, otec Josef, mama Barbora a brat Milan

bola úroda, už to bolo lepšie. Mali sme zem, menšie hospodárstvo, čo nás uživilo. V roku 1949 sa zaviedlo družstvo a moja mama ďakovala Pánu Bohu. Konečne si vydýchla, odpočinula, lebo to bola drina ráno vstávať, od jari do jeseni, stále na roli, s dvoma deťmi... Keď bolo družstvo, každý mal robotu, mal zaplatené, každý mal naturálie aj peniaze.

Moje povolanie

V šiestej triede som si vybrala povolanie lekárnička. Ja som chcela byť lekárnička, žila som s tým celý život, že budem lekárnička. Gymnázium som skončila v Bulharsku, ale farmácia v Bulharsku nebola. Tak som odišla v roku 1956 na Moravu k babičke, ktorá sa prisťahovala v roku 1950. Študovala som v Brne, ale po troch rokoch sa škola presťahovala do Bratislavy. Tak som sa dostala na Slovensko. Na Slovensku som mala aj tetu, ktorá si zobrala Slováka a v Harmónii kúpili dom. Často som ich navštevovala a so sesternicou som chodievala na zábavy a tam som stretla manžela.

Moja rodina

Boli sme v Harmónii na zábave so sesternicou a s jej mužom a tam som stretla svojho budúceho manžela. Bola to láska na prvý pohľad. Chodili

sme asi päť rokov spolu, medzitým bol on na vojne, ale vydržali sme a keď sa vrátil, tak sme sa zobrali. Ja som musela žiadať o povolenie vziať si Čechoslováka, on musel žiadať, že si môže zobrať cudzinku. Tá žiadosť platila pol roka. Preto raz, keď prišiel z roboty, tak sa ho pýtam, či sa budeme brať, alebo sa nebudeme brať. To bolo vo štvrtok a v sobotu bol predposledný deň, kedy nám končila platnosť tej žiadosti, už teda povolenej. Išli sme na mestský úrad, tam na matrike robila jeho kamaráta frajerka a tá nám hneď vybavila na sobotu sobáš.

Zobrali sme si dvoch kamarátov svedkov, my dvaja a to bola celá svadba. A odvtedy som bola Lopašová.

Muž mi už zomrel, máme spolu jedného syna, ktorý má už svoju rodinu. Jedna moja vnučka je lekárka, druhá je inžinierka a tretia Mia bude mať len štrnásť rokov. Už mám aj tri pravnúčatá, dve dievčatá a jedného chlapčeka Gabriela. Veľmi sa podobá na môjho muža. Máme z toho veľkú radosť. Syn skončil farmáciu a je konzul pre JAR.

- Katka -

Ďakujeme za rozhovor a príjemné posedenie!

Svadobná fotka Rok 1962, MNV Modra

Pozn.: Spomienky sú prepísané z rozhovoru s Ol'gou Lopašovou rod. Kopřivovou

Ľudová próza Slovákov v Bulharsku

TRAJA POĽOVNÍCI A HOLUB

Rozprávala Katka Milova Hrušková, nar. 1956 v
Gornej Mitropoliji. Zápis 18. 11. 1970.

Boli traja poľovníci. Tašli raz do poľa a zastrelili jedného holuba. A boli traja, nuž ako že ho rozdelia. Tak povedali, že kto bude najkrajší svon snívať, že ten zje holuba.

No dobre. Lahli si spať. Ale dvaja boli s bradou a edon bez brady. Ten bez brady si ľahol a si spí pokojne a dvaja mudrujú, ako ho oklamú. Až ráno ustali od hütania a zaspali. A ten sa ráno zobudil, zobudil aj jich a tí vravia:

"No aký svon sa ti sníval?"

"Ale veď ja sa s vami nemôžem rovnať, povedzte vy!"

Oni začali rozprávať. Jeden hovoril, že:

"Ja som sa stal zlatým koňom a na krídlach som vyletel do neba. Tam ide na mňa jeden tátoš, sadol na mňa a ušli sme do neba."

A ten druhý vraví:

"A mne sa snívalo, že ty si bol tutoka a stal si sa zrazu koňom a ja som sedol na teba a sme šli do neba."

A ten tretí v noci vstal, zjedol holuba a vraví:

"A ja som vás videl, že ste uleteli do neba a hütal, že sa nevrátite, tak som holuba zjedol."

A oni odchlopili pavničku a videli tam len samie koštiale z holuba.

HRUŠKY

Rozprával Jozef Markuš, nar. 22. 3. 1902 v
Podeme. Zápis 18. 12. 1970 v Jevišovke.

Edon išol cez pole a mal hlad. A našol edon strom. To boli tie planie hruške napadanie. Tak sa najedol a povedal si:

"Ale som sa dobre najedol! Ale tieto ostatnie očúram. Kto príde, bude mať očúranie hruške."

No a ľahol si spať. Ale ako spal, vyhladol. A vom rovno k tým hruškám.

"Táto je očúraná, táto je ni. Táto je očúraná, táto je ni!"

A keď už posledná ostala povedal:

"Ani táto je ni očúraná!"

A aj tú zedol.

DIEVKA NA CINTORÍNE

Rozprávala Anna Velikova Predušova, rod.
Markušová, nar. 27. 3. 1927 v Podeme. Zápis 19.
11. 1970 v Podeme.

Stará mama nám rozprávali, že bola voľáka diovka. A že vavela, že sa ona nebojí. A oni jej vaveli, že v cintoríne máta. A ona že vavela, že sa nebojí. Tak sa mládenci s ňou obzaložili, že o dvanástej ona pôjde do cintorína a tam na voľáky hrob že pôjde.

Tak ona aj išla do cintorína o dvanástej. A na tom hrobe že videla voľáku plachtu prestrietu. A ona tú plachtu zobrala a tašla si domov. A potom že ju chodilo mátať druhý večer, na tretí a že jej to naveky vavelo:

"Daj mi moje, čo je ni tvoje! Daj mi moje, čo je ni tvoje!"

A ona potom tú plachtu odniesla do teho cinterína a že tam pri hrobe aj spadla a zomrela.

To som počula, to nám rozprávali stará mama.

ZAKOPANÝ POKLAD

Rozprával Jozef Markuš, nar. 22. 3. 1902 v
Podeme. Zápis 18. 12. 1970 v Jevišovke.

Ale ja vám poviem skutočnú príležitosť o zakopaných pokladoch.

Tam u nás v Bulharsku v okrese Pleven je edna dedina Brestovec. A tam v tom kvartáli, kde mali vinohrady, tam bol veľký orech. Veľký strom orecha.

A veľa ráz tam udieral hrom.

Teraz ako sa stálo družstvo, tak tam robila skupinka ľudí, ženy aj chlapi a počlo pršať. Tak zišli tam pod ten orech, aj sa zachránili od tej vode.

Ale vtom zahrnelo, blyšlo sa, udrel hrom, a tak tridsať osôb tam zabilo. A potom už na to povedalo sa, že tam voľačo misí byť.

Tak išli tam kopať a keď kopali, tak tam našli hromadu zlata. A to zistili, že keď Turci opúšťali Bugársku, že tam bola zakopaná voľáka banka. Lebo toho tam veľa našli. A že zlato priťahuje hrom.

Bola raz jedna trieda

Bola raz jedna trieda,
v tej triede bola krieda.
Tá krieda bola biela
a bolo jej dosť veľa.
No prišiel Miško Muška –
šuch – kriedu do vrecúška!
A prišiel Ďurko Hruška –
šuch – kriedu do vrecúška!
A prišiel Šaňko Šuška –
šuch – kriedu do vrecúška!
Vo vreckách bola krieda,
nemala kriedu trieda.
A potom Muška, Hruška, Šuška,
čo skryli kriedu do vrecúška,
našli si plôtik dáky,
čmárali haky-baky.
A žiaci v triede veľkú nulu
písali prstom na tabuľu.

Napísala: Krista Bendová
Ilustrovala: Helenka Koňariková

čo je to?

Sedí babka guľatá, má sto súkien zo zlata,
keď ju raz vyzliecť skúsiš, rozplakať sa pritom
musíš.

aľubic

Plné bruško kamenia a červená suknička,
jesene sú znamenia, keď si sadne do kríčka.

akpíš

Máme domček zelený, na izbičky delený, v
nich drobné detičky – zelené guľičky.
Veľa je tých detí, áh! Ved' som predsa
sladký...

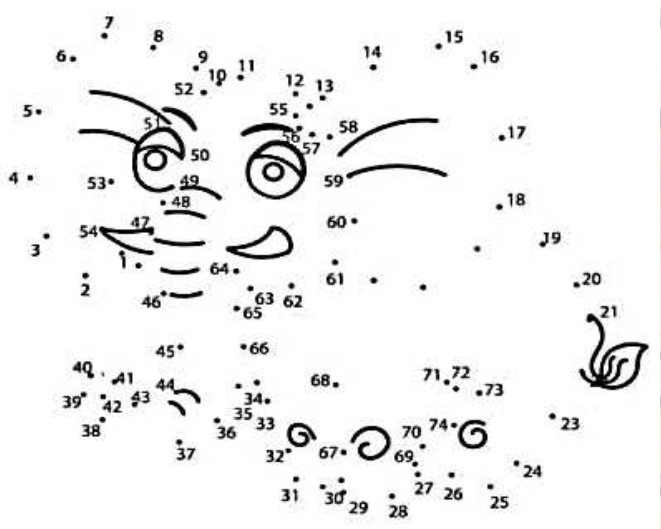
košárh

Už jabĺčko sčervenelo, už je pusté pole,
padá lístok za lístočkom, už sú stráne holé.

ňesej

$$\begin{aligned}
 & (\text{herón} + \text{čakor}) \times (\text{herón} - \text{čakor}) = 20 \\
 & \text{myš} + \text{myš} \times \text{myš} + \text{myš} = 63 \\
 & \text{herón} \times \text{herón} - \text{herón} + \text{myš} = 37 \\
 & \text{čakor} + \text{myš} - \text{herón} - \text{myš} = ?
 \end{aligned}$$

2- = ? , 4 = avoS , 6 = okžeJ , 7 = šyM

NAŠI NAJMENŠÍ KRAJANIA

Kým

sa

na

do

deti

sme

plavili

lodi

Čuňova

tvorili

Rebeka Foltánová
7 rokov

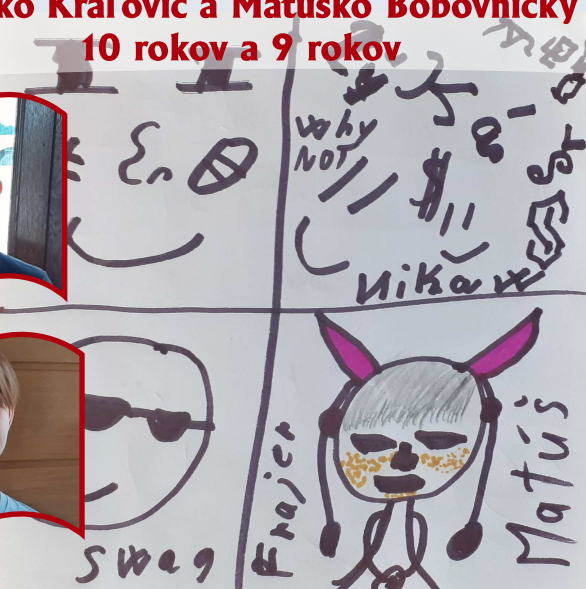
Mia Lavrovičová
8 rokov

Hanka Mikulášová
7 rokov

Lukáško Kráľovič a Matúško Bobovnický
10 rokov a 9 rokov

NAVŠTÍVILI KOVAČICU TRETÍKRÁT: SLUK
MAESTRO JURAJ KUBÁNKA – NESTOR SLOVENSKEJ FOLKLORISTIKY

„ T a n e c j e n a j k r a j š í p o h y b “

Mgr. Juraj Kubánka (31.októbra 1928, Turie pri Žiline – 19. jún 2021, Bratislava), slovenský choreograf a tanečník, jeden z priekopníkov ľudového tanca na Slovensku. Základné prvky ľudového tanca spojil s novým moderným náhľadom na tanec a jeho vyjadrovacie možnosti (Povešť o Jánošíkovi, Vlachiko, Fašiangový ošial). Bol jeden zo zakladateľov Lúčnice. V SLUK-u pôsobil od roku 1949 až po odchod do dôchodku 1993. Súčasne pôsobil od roku 1971 ako choreograf v štátnom súbore pre srbskú ľudovú kultúru SLA v Budyšíne (Bautzen, Nemecko). Vysokú umeleckú úroveň dosiahol i s prácou s poľským štátnym súborom Śląsk Koszecin a spolupracoval i s Goranom Bregovičom. Jeho umelecká práca zahŕňa okolo 250 umeleckých choreografií. Kooperoval i s televíziou a filmom. V roku 1966 získal titul Zaslúžilý umelec. V roku 2008 mu slovenský prezident Gašparovič prepožičal štátne vyznamenanie Rad Ľudevíta Štúra I. triedy za mimoriadne zásluhy v ľudovej kultúre a umení. Jeho spomienková kniha *Návraty do nenávratna* vyšla vo vydavateľstve Perfekt roku 2005. S manželkou Alenou má dcéru Alenu (dnes Farkašová) a synov Juraja a Martina z prvého manželstva so speváčkou Betkou.

Profesionálne umelecké teleso SLUK (Slovenský ľudový umelecký kolektív), pôsobiace v oblasti umeleckého spracovania a interpretácie folklóru na Slovensku, má za sebou veľa desaťročí tradície, už dávno nad 10.000 predstavení, viac ako 30 miliónov divákov, navštívilo viac ako 60 krajín sveta. Kovačičanom, Selenčanom, Petrovčanom, Pazovčanom, Kysáčanom a Novosadčanom sa predstavili začiatkom decembra roku 2008 tanečnou veselohrou *Gašparko* a reprezentačným programom. Pazovčanom, Kovačičanom a Petrovčanom zasa programom *Križom – krážom* v roku 2014 a iba Kovačicu (keď ide o Slovákov v Srbsku) v roku 2021. Tance, spevy a hudba SLUK-u uchvátili a získali si navždy rešpekt, obdiv a srdcia všetkých prítomných v rámci umeleckého turné v Srbsku.

Choreografiu Pošudrákov – párových tancov zo Zemplína a Goralskej trojky – tanca Goralov v programe z roku 2008 mal na starosti Mgr. Juraj Kubánka, umelecký vedúci takmer od jeho zrodu (1949), ktorý vytvoril najvýraznejšie tance tohto súboru. Tento nestor

slovenskej folkloristiky zbiera, uchováva, umelecky spracúva a rozvíja nielen umenie slovenského ľudu, ale veľa rokov i Lužických Srbov v Nemecku a v neposlednom rade bol choreografom i poľského profesionálneho umeleckého folklórneho súboru *Śląsk*. Lásku ku folklóru maestrovi Kubánkovi vstúpila matka Bronislava, ktorá, vedľa profesionálnej osvetovej činnosti, bola zakladateľkou divadelnej skupiny a tanečného súboru v Liptovských Sliačoch. Kubánka neraz spomína, že sa „pri folklóre tmočil a nasával folklór ako čo dieťa nasáva matkino mlieko.“

Juraj Kubánka prišiel do Bratislavy po maturite na strednej škole v Ružomberku roku 1947. V hlavnom meste začal študovať na Lekárskej fakulte a býval v študentskom internáte Lafranconi, kde sa v roku 1948 konali športové hry a záverom programu vystupoval súbor *Živena* so skvelými krojmi, ale tance neokriali veľmi dušu diváka.

Vzápätí začal Kubánka tancovať s ďalšími študentmi „na boso“ s prvými vlastnými kreáciami. Volali ich

„odzemkári“ a „kubánkovci“. Kubánka bol jedným zo zakladateľov súboru, neskôr pomenovaného Lúčnica (názov je z marca 1950). Šiesteho októbra 1949 mala Lúčnica prvé vystúpenie v Národnom divadle. SĽUK bol už v tom čase po prvej premiére. Po vystúpení Lúčnice ho oslovili zo SĽUK-u, že či by im nechcel pomôcť. Neodolal naliehaniu a presvedčeniam a prestúpil do SĽUK-u. Dostal aj rok študijného voľna. Na Lekársku fakultu sa nikdy nevrátil a ako hovorí nikdy neobanoval (v roku 1957 absolvoval VŠMÚ): „Lekárov ľudského tela bude vždy nadostač, lekárov ľudských duší nikdy dost!“, presvedčovali ho už vtedy zbožňovatelia jeho choreografií. O necelý rok neskôr, v roku 1950, SĽUK zakotvil v zámku v Rusovciach. Absolventi umeleckých škôl a absolventi špeciálnej triedy štátneho konzervatória, ktoré bolo zriadené pri súbore, žili 15 km od Bratislavy ako jedna veľká rodina. Rusovce sa stali „včelím kráľovstvom“ SĽUK-u. Tanečníci sa mali radi, vážili si jeden druhého, mali obrovský elán do nacvičovania nových choreografií. Od tej doby sa SĽUK a Kubánka stali rovnocennými pojmami pre slovenský folklór.

Za čias socializmu v Československu bol spomínaný folklór jeden zo zriedkavých artiklov, ktorý mohol účinkovať na západe. Od povestného roku 1968 zažil zaslužilý umelec šikanovanie, o tri roky neskôr ho vylúčili zo strany (tam išiel z presvedčenia), v roku 1971 s rodinou zakotvil v nemeckom Bautzene medzi Lužickými Srbmi. Ani tam nenechal nič na náhodu a dostal i tento súbor na špicu. Nemci mu udelili najprv štátnu cenu, potom i štátne občianstvo. Pred niekoľkými rokmi mu Slovensko znovu udelilo občianstvo krajiny, ktorej venoval poriadny kus svojej kreativity a života.

Jeho fantázia mu nedáva pokoja: dodnes sa zobúdzva v nočných hodinách, aby si aj zatančil prvé nápady, „tak z vôleja“, ktoré podľa neho bývajú zároveň aj tie najlepšie,

najpresvedčivejšie, zbavené všetkých špekulácií.

O svojej láske k tancu vie s láskou rozprávať hodiny, dni, týždne...

„Tanec je najkrajší pohyb. V prírode a v spoločnosti sa všetko hýbe. Tanec akoby bol obrazom ľudského diania, pohybu. Pri tanci však nemôžu tancovať iba nohy, ruky, telo – musí tancovať i srdce. Rovnako tak ku tvorbe tanca treba mať aj chuť. A chcenie mám dodnes. Pracovať tvorivo je ale drina. Je to tvorivý zápas človeka samého so sebou. Nekopíroval som choreografie, vždy som sa snažil a snažím hľadať novú formu, štýl. Každý choreograf sa usiluje postaviť ten tanec, ktorý má k dispozícii, no musí do neho vniesť aj emócie, aby on, tanečník a divák, to pochopili aj srdcom. Život žijeme všetci, vytvoriť z neho umelecké dielo ostáva len tajomstvom majstrov,“ mieni oceňovaný choreograf.

Za šesť tvorivých desaťročí sa menil a zmenil spôsob života. Neraz odpovedá na otázku, či sa vymenil aj tanec.

„Tanec sa i na Slovensku stával novým a zmenil sa. Ľudové tance skôr plnili funkciu ako disco zábavy neskôr. No keď vidím, aký je počet folklórnych súborov a skupín na území celého Slovenska a že je na folklórnych slávnostiach, ktoré behom každého leta prebiehajú v rôznych kútoch mojej domoviny, verím, že má tanec a ľudová hudba na Slovensku i naďalej perspektívu. Ľudia však neprídu do styku s ničím, ak nie sú informovaní, a preto folklór treba i naďalej propagovať. Na folklóre bolo a je najdôležitejšie zachovať to veľké kultúrne dedičstvo predkov,“ rozpráva priekopník choreografie slovenského ľudového tanca.

Po kuloároch sa hovorilo a asi aj bude hovoriť tobôž o rivalite medzi sľukármi a lúčničarmi:

„Vždy, keď vidím Lúčnicu, teším sa na jej program. Mnohí si domýšľajú o dákej rivalite či konkurencii medzi nami. Nebolo to celkom tak. Aj v Lúčnici sú osobnosti a

tanečníci, ktorí dobyli svet.“

Pri tvorbe a nácviku tanečnej kompozície sa choreograf musí spoľahnúť sám na seba.

„V hudobnej časti programu pomáha technika, vo vizuálnej technika nepomôže,“ konštatuje majster tanca.

Kubánka je neposedný, nikdy nie je dostatočne spokojný so svojou, inak skvelou, prácou. Ocenenia ho vraj nezaujímajú, dôležitá je robota. Tí, ktorí ho lepšie poznajú hovoria, že nebol pribojný za seba, ale „kopal vždy za SĽUK“, ako i že „tanec nebol vlastne jeho prácou, ale poslaním.“ Tie choreografie, ktoré urobil pred viac ako piatimi desaťročiami, sú stále aktuálne, dodnes čerstvé. V tanci od tanečníkov vždy vyžaduje veľa, ale i od seba, je povahovo prudký ale dobromyseľný. Žije folklórom a pre mnohých na Slovensku sa stal nedostižnou metou. V tej brandži sa asi inak nedá. Maestro Kubánka mal podľa odborníkov šťastie, no i kumšt. Jarý, plný sily, viac ako osemdesiatnik, posudzuje dodnes veci s náhľadom.

Choreograf Ján Quittner raz výstižne charakterizoval choreografie maestra Kubánku: „*Jeho tance sú drahocenné, čisté, nefalšované ako insitné umenie.*“ A za to, že poriadny kus sľukárskych bravúr si mohli povšimnúť i vojvodinskí Slováci, patrí i maestrov

Kubánkovi veľká vďaka.

Jedným z tých, ktorý veľmi dobre pozná maestra Kubánku, je Mgr. art. Emil Bartko, tanečný teoretik, historik a kritik: *“Slovenské tanečné umenie má vo svojej vyše osemdesiat rokov svojbytnej histórii niekoľkých výrazných predstaviteľov. Keď ide o SĽUK, nesporne najväčší podiel na jeho širokom rozvoji má Juraj Kubánka. Je svojráznou postavou medzi slovenskými choreografmi. Neskrátne pracovitý, neovládateľný i večne mladý ale i rozporný - taký je „Ďuso“, ako ho oslovujú tí najbližší. Tri slová mi napadli v súvislosti s Ďusom: Hužva – od slova húževnatý, životne i fyzicky. Zaťatý, zlý – slovenská odvođenina od slova nekompromisný, v práci a umeleckom živote. Komunikatívny – od slova zhovorčivý a pritom dobromyseľný, v súkromnom živote i na javisku.”*

Roky strávené v SĽUK-u určite neboli pre Juraja Kubánku len chvíľami radosti z tvorivej plnohodnotnej práce. Prišli i chvíle trápenia, krízy a hľadania, či už umeleckého a či osobného, ale jeho povaha mu pomohla preniesť sa cez nečakané úskalia a problémy. A tých si vedel narobiť do sýtosti na všetkých postoch, ktorými prešiel v súbore. Niekedy i „opaprikované“ spoločenskými faktormi a politikou. Tanečník, choreograf, vedúci tanečného súboru, vedúci oddelenia réžie, choreografie a dramaturgie, umelecký šéf SĽUK-u. V konečnom dôsledku však je Juraj Kubánka predovšetkým choreograf, neobyčajný ako tvorca tanečného diela presahujúceho svojím významom medze SĽUK-u.

Choreografický rukopis jeho tanečných kompozícií poznačený je všade nebývalou priestorovou kresbou, prehodnotením a mierou štylizácie pôvodného materiálu v značnom rozpätí, bohatosťou tanečných motívov so širokým tematickým záberom a javiskovou atmosférou.“

Maestro Juraj Kubánka v deň svojich 81. narodenín, v Bratislave

Občianske združenie Kubánkov sen dostalo pomenovanie podľa Juraja Kubánku. Niekoľko bývalých tanečníkov a tanečnic SĽUK-u, ktorých spája láska k ľudovému tancu, k ľudovej piesni, k ich bývalému povolaniu, vytvorilo menšiu tanečnú skupinu seniorov. Jej cieľom je uchovávať aspoň malé čriepky z toho, čo v SĽUK-u kedysi v plnej sile a kráse predvádzali, ako aj poukázať mladej generácii na prístup k umeleckej práci, ktorá sa bez hlbokého vzťahu a lásky k nej vykonávať nedá. Predsedom združenia je

Alexander Nagy.

- Ján Špringel' -

JACHNIA SO ŠPENÁTOM

Ďakujeme za recept Magdaléne Antalíkovej rod. Rusnákovej

Prísady

500g mäsa
1 veľká cibuľa
2 strúčiky cesnaku
200 g špenátového pretlaku
100g ryže
čierne korenie
červená paprika
bobkový list
rasca
čubrica
soľ
kyslá smotana

Postup

1. Na oleji podusíme nakrájanú cibuľu, pridáme pokrajaný cesnak a ešte chvíľu dusíme (obrázok 1).
2. Pridáme pokrájané mäso na kocky. Môže byť bravčové, hydinové, alebo jahňacie (obrázok 2).
3. Keď sa mäso zatiahne, prísypeme červenú papriku a ostatné koreniny okrem čubrice (obrázok 3).
4. Zalejeme vodou tak, aby bolo mäso zakryté, posolíme a dusíme, kým nie je mäso takmer mäkké (obrázok 4).
5. Pridáme ryžu a ďalej dusíme, kým ryža nie je mäkká (obrázok 5).
6. Nakoniec pridáme špenát, čubricu a dodusíme (obrázok 6).
7. Dochutíme podľa potreby, prípadne zahustíme lyžičkou múky a podávame (obrázok 7).
8. Na tanieri ozdobíme lyžicou kyslej smotany (obrázok 8).

Dobrá chuť!

OBRÁZOK 1

OBRÁZOK 2

OBRÁZOK 3

OBRÁZOK 4

OBRÁZOK 5

OBRÁZOK 6

OBRÁZOK 7

OBRÁZOK 8

SPOLOK SLOVÁKOV Z BULHARSKA

Radničné námestie 9, 821 05 Bratislava

tel.: +421 907 772 130

email: spolokssb@gmail.com

web: www.ssb.sk

PRIHLÁŠKA

za člena

Spolku Slovákov z Bulharska

Meno a priezvisko (titul):

Dátum narodenia:

Adresa trvalého bydliska:

Kontakt (telefón, mobil, email, facebook):

Zamestnanie (nepovinný údaj):

Pôvod- z ktorej rodiny a dediny v Bulharsku pochádzajú predkovia:

Prihlasujem sa týmto za člena Spolku Slovákov z Bulharska a vyjadrujem súhlas s odvádzaním členského príspevku.

Dátum:

Podpis:

**Časopis finančne podporil
Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí**

**ÚRAD
PRE SLOVÁKOV
ŽIJÚCICH
V ZAHRANIČÍ**

**Tvorbu krojov finančne podporila
Nadácia SPP**

Nadácia